

Talousvaliokunta

Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 2023

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan pankkivaltuuston kertomus 2023 (K 19/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pankkivaltuuston puheenjohtaja Antti Lindtman
- pääjohtaja Olli Rehn, Suomen Pankki
- johtokunnan neuvonantaja Essi Eerola, Suomen Pankki
- vanhempi juristi, pankkivaltuuston sihteeri Anne Hedman, Suomen Pankki
- viestintäpäälikkö Jenni Hellström, Suomen Pankki
- osastopäälikkö Elisa Newby, Suomen Pankki
- johtokunnan neuvonantaja Meri Obstbaum, Suomen Pankki
- osastopäälikkö Katja Taipalus, Suomen Pankki
- toimistopäälikkö Terhi Wathén, Suomen Pankki
- johtokunnan neuvonantaja, pankkivaltuuston sihteeri Kimmo Virolainen, Suomen Pankki
- johtaja Tero Kurenmaa, Finanssivalvonta
- apulaisjohtaja Jyri Helenius, Finanssivalvonta
- finanssineuvos, yksikön päällikkö Reima Letto, valtiovarainministeriö
- toiminnanjohtaja Lauri Holappa, UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- johtava lakimies Teija Miller, Finanssiala ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Työn ja talouden tutkimus LABORE
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Valtiontalouden tarkastusvirasto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleisiä huomioita toimintaympäristöstä

Pankkivaltuuston kertomus käsittelee vakiintuneeseen tapaan laajasti Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan toimintaa kertomusvuonna. Vuonna 2023 taloudelliseen toimintaympäristöön liittyi paljon epävarmuuksia, joiden taustalla ovat useat globaalit kriisit ja geopolittiset jännitteet. Valtioiden väliset konfliktit, kauppasodat ja poliittiset erimielisyydet aiheuttivat häiriöitä kansainvälisessä kaupassa, rahoitusmarkkinoilla ja energiamarkkinoilla. Euroopassa erityisesti Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama huoli energian riittävydestä aiheutti kustannusten nousua ja piti euroalueen inflaatiota korkealla tasolla.

Talousvaliokunta katsoo, että kertomus ja sen liitteenä olevat asiantuntijakirjoitukset kuvaavat kattavasti Suomen Pankin ja Finanssivalvonnan toimintaa sekä niiden toimintaympäristön näkökulmasta keskeisiä erityisteemoja.

Inflaatiokehitys vuonna 2023 sekä Euroopan keskuspankin rahapolitiikan vaikutukset Suomen talouteen

Euroopan keskuspankki jatkoi vuonna 2023 heinäkuussa 2022 aloittamiaan koronnostoja inflaation hillitsemiseksi, minkä seurauksena rahoitusolot kiristyivät euroalueella eritahtisesti. Suomi oli yksi niistä maista, joissa rahoitusolot kiristyivät monia muita maita nopeammin. Erityisesti vanhoista asuntolainoista ja siten koko asuntolainakannasta maksettava keskikorko nousi Suomessa selvästi enemmän kuin euroalueella keskimäärin. Tähän vaikutti erityisesti vaihtuvakorkoisten asuntolainojen suuri osuus lainakannasta.

Pankkivaltuuston kertomuksen mukaan suomalaiset kotitaloudet selviytyivät korkojen nousun aiheuttamista lisääntyneistä lainakustannuksista melko hyvin. Tähän vaikuttivat kohtuullinen työllisyys- ja tulokehitys sekä kotitalouksien säästöt. Toisaalta, kun korkotaso tulevaisuudessa laskee, se vaikuttaa ensin vaihtuvakorkoisten lainojen lainanhoitokuluihin, jolloin suomalaisten asuntovelallisten kotitalouksien korkomenot myös laskevat nopeammin kuin muualla.

Euroopan keskuspankin kiristynyt rahapolitiikka alensi Suomen inflaatiota huomattavasti nopeammin kuin monessa muussa euroalueen maassa. Tämä johtuu osaksi siitä, että Suomen talouden arvonnäkyksestä tuottavat keskimääräistä suuremman osuuden teollisuustuotanto ja rakentaminen, jotka ovat varsin herkkiä korkotason muutoksille. Toisaalta palveluinflaatio on ohjauskoron nostoista huolimatta pysynyt euroalueella suhteellisen korkeana, ja palveluiden osuus arvonnäkyksestä on Suomessa vähäisempi kuin euroalueella keskimäärin.

Suomen inflaatiotason näkökulmasta Euroopan keskuspankin tiukka rahapolitiikka on ollut jopa tarpeettoman kireää. Tuotanto supistui Suomessa kertomusvuonna 1,2 prosenttia ja supistuminen on jatkunut myös sen jälkeen. Tämä on Suomen talouden kasvun näkökulmasta huolestuttavaa. Suomen tulee pyrkiä pitämään julkinen talous kestävällä pohjalla myös siitä syystä, että sillä olisi yhteisen rahapolitiikan oloissa liikkumatilaa tasoittaa suhdannekehitystä kansallisella finanssipolitiikalla.

Valiokunnan mietintö TaVM 25/2024 vp

Kysyntäinflaation taustalla voi olla paitsi lisääntyneen kokonaiskysynnän vuoksi noussut hintataso, myös tarjontashokki, kuten esimerkiksi energian tarjonnan niukkuudesta seurannut hintojen nousu. Valiokunta toteaa, että tämänkaltaisten tarjontashokkien lisääntyminen tulevaisuudessa on monimutkaisten toimitusketjujen, kiristyneen maailmanpoliittisen tilanteen ja ilmastonmuutoksenkin etenemisen vuoksi yhä todennäköisempää. Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ainut keskuspankkien käytettävissä oleva keino sekä lisääntyneen kysynnän että tarjontashokkien aiheuttaman inflaation hillitsemiseksi erilaisissa tilanteissa on ollut rahapolitiikan kiristäminen. Eräissä talousvaliokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa todetaan, että erityisesti tarjontashokeista aiheutuneen inflaation hillintään tulisi avoimesti tutkia erilaisia keinoja. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että keskustelua inflaationhallinnan työkalujen monipuolistamisesta jatketaan.

Maailmanlaajuisessa toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ja niiden aiheuttamat haasteet talouden ja rahoitusmarkkinoiden näkökulmasta

Talousvaliokunnan saamien asiantuntijalausuntojen mukaan Suomen ja euroalueen suurimmat riskit liittyvät vallitsevaan maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Koska reaali talous ja rahoitusmarkkinat ovat maailmanlaajuisesti integroituneet, muualla syntyvät shokit heijastuvat vahvasti myös euroalueelle ja Suomeen. Erityisesti Lähi-idän tilanteeseen, Venäjän hyökkäyssotaan ja Yhdysvaltain tulevan hallinnon suunnittelemiin kauppapoliittisiin toimiin sekä finanssialan sääntelyn ja verojen keventämiseen liittyvät riskit voivat näkyä Euroopassa korkeana inflaationa ja ennakoituakin heikompana talouskasvuna. Myös erilaisten hybridi- ja kyberhyökkäysten todennäköisyys kasvaa. Kyberhyökkäykset julkisia toimijoita ja myös pankkeja kohtaan ovatkin viime aikoina selvästi yleistyneet. Talousvaliokunta on kiinnittänyt asiaan vakavaa huomiota, ja se järjesti syksyllä 2024 kuulemistilaisuuden suomalaisiin pankkeihin kohdistuvista kyberhyökkäyksistä ja niiden taustoista sekä tarvittavista toimenpiteistä näiden hyökkäysten estämiseksi.

Ulkoisten vallitsevasta geopolitiikasta johtuvien uhkien ja tavanomaisten makrotaloudellisten riskien ohella myös esimerkiksi tekoälyyn liittyvät teknologiset murrokset voivat synnyttää merkittäviä häiriöitä. Muun muassa lisääntyneet uusien teknologioiden avulla toteutetut pankkihuijaukset ja niiden yritykset haastavat pankkien ja muiden finanssialan toimijoiden digitaalisia järjestelmiä ja edellyttävät myös asiakkailta entistä suurempaa valvettavuutta.

Talousvaliokunta korostaa, että Suomen talouden ja rahoitusmarkkinoiden haavoittuvuuksien tunnistaminen sekä niihin liittyviin erilaisiin riskeihin ja häiriöihin varautuminen on vallitsevassa tilanteessa erittäin tärkeää. Varautuminen edellyttää erityisesti kyberturvallisuudesta huolehtimista, mutta myös yleisen huoltovarmuuden vahvaa ylläpitämistä. Eri sektorien tiiviiden keskinäisriippuvuuksien takia hankalia seurauksia voisi aiheuttaa esimerkiksi yhdistelmä, jossa samanaikaisesti kohdistetaan voimakkaita kyberhyökkäyksiä rahoitus- ja maksujärjestelmien toimijoihin, sähköverkkoon ja merien kautta kulkeviin datayhteyksiin. Talousvaliokunta korostaa myös vahvan julkisen talouden keskeistä merkitystä, kun varaudutaan erilaisiin talouden häiriötilanteisiin.

Uudessa ja entistä haastavammassa tilanteessa tulisi selvittää myös edellytyksiä finanssialan toimijoiden välisen tietojenvaihdon parantamiseksi sekä huolehtia siitä, että ne voivat lainsäädännön sallimissa puitteissa informoida toisiaan ja tehdä yhteistyötä esimerkiksi kyberhyökkäysten

Valiokunnan mietintö TaVM 25/2024 vp

ja pankkihuuijausten torjumiseksi. On myös olennaista varmistaa, että viranomaisten ja finanssialan toimijoiden mahdollisuudet vaihtaa tietoja ja toimia yhteistyössä keskenään ovat samalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa ja tärkeimmissä verrokkimaissa.

Valiokunta kiinnittää vielä huomiota rahanpesusääntelyn ajantasaisuuteen ja toimeenpanoon sekä erityisesti Venäjälle hyökkäyssodan vuoksi asetettujen talouspakotteiden tehokkaaseen valvontaan. Pakotteiden kiertämisen estämiseksi olennaista on, että pakotteiden valvonta eri maissa on tehokasta ja yhdenmukaista. Tältä osin keskeisessä roolissa ovat OECD:n alaisuudessa toimivan hallitustenvälisen toimintaryhmän (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF) suositukset ja niiden yhdenmukaisen noudattamisen varmistaminen.

Peruspankkipalvelujen saatavuus

Pankkivaltuuston kertomuksessa viitataan vuonna 2023 julkaistuun Finanssivalvonnan peruspankkipalveluselvitykseen, jonka mukaan asiakkaiden oikeus laissa määriteltyihin peruspankkipalveluihin toteutui vuoden 2022 aikana kokonaisuutena arvioiden asianmukaisesti. Vuoden 2023 Pankkivaltuuston kertomuksessa kehoitetaan Finanssivalvontaa edelleen varmistamaan käytettävissä olevin keinoin, että peruspankkipalvelut turvataan ja että myös ne asiakkaat, jotka eivät käytä digitaalisia palveluja, pystyvät hoitamaan pankkiasiointinsa kohtuullisin kustannuksin.

Talousvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että peruspankkipalvelujen saatavuutta, riittävyyttä ja niiden toteutumista kansalaisten näkökulmasta yhdenvertaisella tavalla seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että valtiovarainministeriö on käynnistänyt peruspankkipalveluita koskevan sääntelyn kartoittamisen osana laajempaa luottolaitoslain muutostarpeiden arviointia. Valiokunnan näkemyksen mukaan on huolehdittava siitä, että arviointityö etenee suunnitellusti ja että peruspankkipalvelujen tarjontaa ja hinnoittelua sekä niihin liittyviä kehitystarpeita arvioidaan keskeisenä osana luottolaitosten toiminnan kokonaisuutta.

Talouteen sekä raha- ja finanssipolitiikkaan liittyviä tulevaisuuden haasteita

Talouden tilanne ja kyky torjua erilaisia taloudellisia shokkeja sekä Euroopassa että Suomessa riippuvat olennaisesti siitä, miten talouden kasvu, kilpailukyky ja tuottavuus kehittyvät tulevina vuosina. Tällä hetkellä talouskasvu on Euroopassa vaihtelevaa ja huomattavasti hitaampaa kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Suomen talouden osalta keskeisiä haasteita ovat julkisen talouden heikko tilanne sekä talouskasvuun liittyvät haasteet. Talousvaliokunta korostaa vahvan julkisen talouden keskeistä merkitystä, kun on tarve tasoittaa kansallisella finanssipolitiikalla yhteisen rahapolitiikan vaikutuksia tai kun varaudutaan erilaisiin talouden tai rahoitusmarkkinoiden häiriöihin.

Syyskuussa 2024 julkaistussa Draghin kilpailukykyraportissa kiinnitetään erityistä huomiota Euroopan talouden heikkoon tuottavuuteen, joka osaltaan heikentää Euroopan mahdollisuuksia torjua esimerkiksi inflaatiota ja sen haitallisia vaikutuksia. Euroopassa ja Suomessa tarvitaankin pitkäjänteistä tuottavuuskasvua tukevaa ja kestävään talouskasvuun tähtäävää politiikkaa. Tämä edellyttää panostuksia muun muassa sisämarkkinoiden nykyistä parempaan toimivuuteen sekä pääomamarkkinaunionin edistämiseen.

Valiokunnan mietintö TaVM 25/2024 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 19/2024 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 10.12.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedew ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Merja Rasinkangas ps
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Juha Viitala sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johanna Rihto-Kekkonen